

„Przedszkolak - przyszłym czytelnikiem”

W świetle współczesnych badań zajmujących się problematyką rozwoju człowieka coraz bardziej docenia się rolę różnych czynników działających we wczesnych i najwcześniejszych okresach życia. Duże znaczenie przypisuje się pierwszym kontaktom i doświadczeniom dla dalszej drogi i rytmu rozwojowego dziecka.

Jednym z elementów współdziałających z całym środowiskiem wychowującym jest książka. Można sądzić, iż wychowawcze możliwości literackie w stosunku do najmłodszych jej odbiorców są bardzo duże i prawdopodobnie większe niż wobec starszych, bardziej dojrzałych czytelników. Składa się na to wiele przyczyn związanych z właściwościami tego wieku, a m.in. ze skłonnością do naśladownictwa, identyfikowania się z postaciami literackimi, szybkim rozwojem mowy i myślenia, aktywnością poznawczą i zabawową, wrażliwością emocjonalną, intensywnością w poznawaniu i przeżywaniu świata.

Kontakt z książką nie jest jednak tak naturalną potrzebą dziecka, jak zabawa, różne formy aktywności ruchowej, poznawczej czy werbalnej. Rozbudzenie takich potrzeb wymaga pewnych wzorów, których dostarczyć może przede wszystkim środowisko rodzinne i przedszkole. Rodzice i wychowawcy mogą od najwcześniejszych lat w sposób świadomy i systematyczny kształtować nawyki stałego obcowania z książką i sięgania po czasopisma. Powinni bowiem pamiętać, że właśnie wiek przedszkolny jest dla osiągnięcia tego celu okresem bardzo ważnym. Budzenie motywacji czytelniczych, przygotowanie dziecka do tego, aby w przyszłości stało się czytelnikiem dojrzałym, zdolnym świadomie wybierać i oceniać książkę, rozwijać gusty i zainteresowania literackie, obcować z dziełem literackim w sposób samodzielny, refleksyjny i twórczy - to podstawowy cel różnorodnych zabiegów podejmowanych w pracy z przedszkolakiem, a zwłaszcza z dzieckiem 6-letnim będącym u progu szkoły.

Dlaczego wprowadzenie dziecka w świat literatury należy uważać za tak ważne zadanie?

W skrócie można odpowiedzieć na to pytanie następująco : ponieważ jest to wprowadzenie i otwarcie na świat bogatych wartości, jakie zawiera w sobie literatura piękna pojmowana jako jedna z podstaw dziedzin sztuki. Literatura dziecięca, będąca również dziedziną sztuki, jest ważnym elementem wychowania przez sztukę. Stałe kontakty ze starannie dobranymi utworami literackimi z zakresu poezji i prozy - piękną książką zawierającą prawdziwie artystyczną ilustrację, budzą wrażliwość estetyczną dziecka, a jednocześnie sprzyjają rozwojowi jego postaw twórczych, wyzwaniu ekspresji słownej i plastycznej. Wychowawcze możliwości literackie dotyczą także rozwoju intelektualnego. Zasób doświadczeń małego dziecka jest niewielki. Jego obserwacje, spostrzeżenia i wyobrażenia związane są z najbliższym otoczeniem. Kontakt z literaturą poszerza możliwości poznawania świata, ludzkich losów, pozwala na uczestnictwo w wydarzeniach niedostępnych własnym doznaniom i obserwacjom. Starannie dobrane utwory literackie ukazują ich odbiorcom wzory pięknej polskiej mowy. Utrwalone w pamięci fragmenty tekstów stają się przykładem poprawnego języka i mają wpływ na doskonalenie funkcji mowy pod względem gramatycznym i dźwiękowym, na wzbogacenie zasad pojęć i słów, na rozwój możliwości komunikatywnej wypowiedzi i doskonalenie stylu. Kontakt z książką i ilustracją książki aktywizuje myślenie, procesy porównywania, analizowania, wyciągania wniosków, szukania przyczyn i skutków, tworzenie elementarnych pojęć, sprzyja ćwiczeniom pamięci, uwagi i skomplikowanych operacji myślowych. Utwór literacki wpływa na sferę emocjonalną dziecka. Świadczy o tym , min. jego niezmiernie żywa reakcja: kiedy słucha opowiadania np. śmieje się, płacze, nieruchomieje. Oddziałując tak silnie na uczucia, ukazując postacie bohaterów, z którymi dziecko chętnie się identyfikuje, przykłady społecznych stosunków, konfliktów i wyborów, książka pozwala lepiej zrozumieć innych ludzi i zachodzące między nimi interakcje. Mówiąc o oddziaływaniu

książek na sferę emocjonalną, należałoby wspomnieć o jej znaczeniu dla zdrowia psychicznego. Sprzyjają bowiem rozładowaniom zbyt dużych napięć emocjonalnych, posiadają terapeutyczne działanie. Koniec wieku XX i początek XXI to czas daleko rozwiniętej nauki i techniki, czas komputerów i rzeczywistości wirtualnej. Coraz częstszą formą spędzania wolnego czasu przez dzieci jest walka z poruszającym się zwinnie po ekranie komputera silnym, często brutalnym i bezwzględnym wojownikiem. Producenci gier komputerowych uzasadniają, że podczas takiej zabawy dziecko rozwija swoją wyobraźnię, ćwiczy refleks, doskonali sprawność manualną, wkracza w świat fantazji. Na pewno tak, ale nie powinniśmy zapominać, że komputer nie jest jedyną formą wprowadzania dzieci w świat fantazji i wyobraźni. Utwór literacki w większym stopniu pozostawia pole swobodnej grze wyobraźni i stwarza możliwości własnej, twórczej interpretacji odbieranego dzieła. Słuchając czytanego tekstu, dziecko kreuje postacie bohaterów, ich losy, tworzy własne wyobrażenia przedstawionych wydarzeń. Takie rozbudzanie wyobraźni dziecka, uruchamianie jego możliwości kreacyjnych i interpretacyjnych - to jeszcze jedna istotna funkcja literatury.

Okres przedszkolny to czas, w którym kształtują się podstawy osobowości dzieci, jego nawyki i upodobania, min również i czytelnicze. Obudzenie w tym czasie "głodu książki", gotowości do czytania jest w tym momencie najdogodniejsze. Jednak tak szerokie oddziaływanie książki jest możliwe tylko przy udziale świadomych swoich celów rodziców i nauczycieli. Dziecko w wieku przedszkolnym nie potrafi jeszcze czytać i dorośli pełnią rolę pośrednika między utworem literackim a jego małym odbiorcą. Bez ich udziału taki kontakt nie byłby możliwy. Ważny jest także właściwy dobór książek dla dzieci. Przy ich wyborze należy uwzględnić potrzeby dzieci, ich zainteresowania, możliwości intelektualne i rozwój emocjonalny. Trzeba także dokonać analizy książki pod kątem jej wartości artystycznej, wychowawczej i kształcącej.

Nie mniej ważne są formy i metody pracy z książką. Trzeba pamiętać, że podstawową działalnością dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Dlatego też jego kontakty z literaturą muszą mieć również charakter zabawowy. Chociaż można zauważyć, że przechodzą swoistą ewolucję w miarę dorastania przedszkolaka. W grupach młodszych słowo i gest narratora, zabawka i kukielkowa scenka oraz obraz są punktem wyjścia - sposobem zainteresowania dziecka treścią utworu. W grupach starszych wyraźnie rośnie rola samej książki, zainteresowanie dziecka jej tekstem, ilustracją czasem nawet graficznym obrazem słowa, literami. Natomiast zabawa i różne formy dziecięcej ekspresji: słowne, plastyczne czy ruchowe służą utrwalaniu i wyrażaniu przeżyć literackich. Należy zatroszczyć się także, aby kontaktom starszych przedszkolaków z książką nadać bardziej intymny, specyficzny charakter. Stosując w sposób bardziej oszczędny wszystkie środki pomocnicze zobrazowania fabuły (ilustracje, sylwety), więcej miejsca pozostawia się na swobodną grę wyobraźni. Coraz większą rolę, w przedszkolu, pełni bogato wyposażony "kącik książki". Możliwość korzystania z niego wpływa na kształtowanie trwałych nawyków sięgania po książkę i przygotowywanie dziecka do systematycznego korzystania z lektury.

I na koniec taka refleksja: nie czytamy dzieciom książek tylko dlatego, że "cała Polska czyta dzieciom" i jest to szalenie modne. Ale czytamy dlatego, że: „książka nie przeczytana w dzieciństwie jest bezpowrotnie stracona jako bardzo istotny czynnik rozwoju uczuć, wyobraźni i moralności”.